

| how you | spend || your time and your money || I think... || just cause you meet so many people throwing it all away, || like, || a lot of money, || | a lot, | I met producer the other day that would | he | went through a hundred thousand dollars a week || for a while, || yeah, hundred, | he bought yachts and stuff like | and yeah he lost everything, || everything. [Ed Sheeran]

Рассуждая о финансовой ответственности, певец использует в своей речи множество сверхкоротких пауз, говорящий нечетко формулирует свои мысли, не владеет навыками публичных выступлений, речь невнятна и логически неорганизована. Следует также отметить у исследуемых представителей британской поп культуры тенденцию к использованию длительных пауз хезитации:

They | love the record, || | they love the record || because they love me, || || that's the thing that the person that I was about || || loves me || || just not in the way that I want I want them to || but I don't, it's amazing actually I never, || I didn't think it was possible, | even if you asked me || | two months ago, || || I would have said I can't be friends with the person, || || but I really don't feel anything anymore... [Sam Smith]

Рассуждая о неразделенной любви в своей жизни и ее отражении на творчестве певца, он замедляет темп речи и насыщает речь длительными паузами хезитации. Наличие незаполненных пауз хезитации, как представлено в данном отрывке, отражает специфику речемыслительного процесса. Говорящему требуется значительное время для подбора слов и формирования мысли.

Таким образом, полученные результаты исследования показывают, что речь представителей британской поп культуры отличается высокой паузальной насыщенностью. Присутствуют резкие перепады длительности пауз в пределах одного высказывания, что не всегда мотивировано содержанием сообщения. Обширный мелодический репертуар говорит об эмоциональном состоянии информаторов, но в то же время указывает на тот факт, что у поп музыкантов отсутствуют навыки публичного говорения и им свойственна неподготовленность спонтанность речи.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Ганыкина М.В. Развитие интонационной нормы английского языка (экспериментально-фонетическое исследование на материале южного английского произношения): автореферат дис. кандидата филологических наук: 10.02.04 / Ганыкина Марина Викторовна. – М.: 1992. – 22с.
2. Потапова Р.К. Некоторые прикладные аспекты исследования звучащей речи / Р.К. Потапова, В.В. Потапов // Социофонетика звучащей речи: Вестник МГЛУ. – М.: ИПК МГЛУ «Рема», 2011, №1. – 164 – 186 с.
3. Степкина И.Ю. Гендерные особенности просодического оформления спонтанной речи молодежи Великобритании / Ирина Юрьевна Степкина // Социофонетика звучащей речи: Вестник МГЛУ. – Москва: ИПК МГЛУ «Рема», 2011. – 211-218 с.
4. Шевченко Т.И. Социальная дифференциация английского произношения / Татьяна Ивановна Шевченко – Москва: Высшая школа, 1990. – 142 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Олена Унгілова – викладач кафедри англійської мови №2 Одеської Національної Морської Академії.

Наукові інтереси: теоретична та прикладна фонетика, вплив фонетики на реалізацію медійного дискурсу, британська поп культура.

УДК 811.112.2 '342 (045)

МЕЛОДІЙНЕ ОФОРМЛЕННЯ КОРОТКИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ

Людмила ШВАБ (Київ, Україна)

Стаття присвячена вивченню мелодійних характеристик озвучених коротких художніх текстів. Встановлено, що значне розширення тонального діапазону певної ритмоодиниці, яке супроводжується різким перепадом частот та зростанням швидкості зміни ЧОТ, привертає увагу слухачів саме до фрагменту повідомлення, озвученого з більш широким діапазоном ЧОТ. Доведено, що між основними частотними параметрами текстів, а саме такими, як локалізація максимумів і мінімумів ЧОТ, тональний діапазон і швидкість зміни ЧОТ, та семантикою і прагматикою тексту, існує тісний зв'язок.

Ключові слова: фоностилістика, просодика, мелодика, частота основного тону, синтагма, ритмогрупа, художній текст.

The article is devoted to the study of melodic characteristics of sounded short literary texts. It was established that a significant expansion of the tonal range of a rhythmic unit, accompanied by a sharp drop in the frequency and increase of the rate of change of the basic frequency, attracts listeners is to fragment the

message sounded with a wider range of the basic frequency. It is proved that there is a close relationship between the basic frequency parameters of texts, such as the localization of the maximum and minimum of the basic frequency, tonal range and rate of change of the basic frequency, and semantics and pragmatics text.

Keywords: *phonostylistics, prosody, the melodies, the basic frequency, syntagm, rhythmic unit, literary text.*

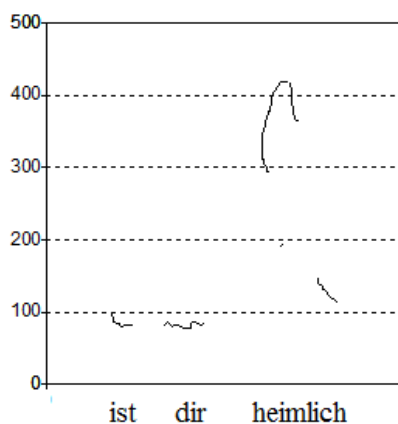
Сучасний етап розвитку лінгвістичної науки відзначається поживленим інтересом учених до вивчення озвучених текстів, їх акустичних та перцептивних характеристик. Актуальним стає вивчення процесів функціонування інтонаційних одиниць в озвученому тексті, акцент переноситься з фразової просодії на текстову. Такий підхід передбачає визначення домінанти просодичних характеристик на рівні тексту з урахуванням стилістичної забарвленості, форми викладення, композиційної структури, а також когерентність інтонаційних особливостей окремих слів, речень, надфразових єдностей у межах усього тексту, що і визначає актуальність дослідження.

Мета даної статті полягала у встановленні мелодійних параметрів текстової просодії, що розглядається в якості важливого елементу для визначення функціонального стилю, і яка тісно пов'язана з іншими аспектами текстової організації.

Мелодика є важливим інтонаційним компонентом тексту, яка відіграє провідну роль в комплексі просодичних засобів. [5]. Мелодійні зміни суттєво впливають на сприйняття озвученого тексту. Крім того, мелодика виконує також функції носія семантичної інформації та є провідним компонентом інтонації, який впливає на сприйняття смислу повідомлення [2: 18]. Мелодійні характеристики найтіснішим чином пов'язані зі змістом [1:159]". Мелодика є чинником, що підсилює вплив змістовної сторони тексту [4:137].

Акустичним корелятом мелодики є частотні зміни мовленнєвого сигналу, що сприймаються як зміни висоти тону. Провідна роль серед частотних параметрів, здатних впливати на сприйняття тексту слухачами, належить діапазону ЧОТ, у якому реалізуються ритмічні одиниці тексту, та швидкості змін ЧОТ. Як зазначає А. А. Калита, тональний діапазон може виконувати функцію розрізнення нейтральних та емоційних висловлювань, а також свідчити про характер адресованості мовлення. Так, розширення діапазону притаманне висловлюванням, спрямованим на адресата, та свідчить про бажання читача встановити контакт зі слухачами [3: 339].

Аналіз озвучених коротких прозових текстів дав змогу встановити, що значне розширення тонального діапазону певної ритмоодиниці, яке супроводжується різким перепадом частот та зростанням швидкості зміни ЧОТ, привертає увагу слухачів саме до фрагменту повідомлення, озвученого з більш широким діапазоном ЧОТ, як це наочно зображено на рис. 4.1.

Рис. 4.1. Реалізація ЧОТ у синтагмі *ist dir heimlich*.

У даній синтагмі помітним є різкий перепад ЧОТ перед *heimlich* (*таємничий*), що виражає найсуттєвішу інформацію у фрагменті, і завдяки підвищенню показників ЧОТ увага привертається саме до цієї ритмогрупи.

Частотний діапазон вимірювався відношенням акустичних показників максимального та мінімального рівнів ЧОТ, знайшовши своє вираження у різниці між найменшим та найбільшим значеннями, одиницею виміру якої є герц (Гц). Переважна більшість ритмічних груп текстів доповідей реалізується у межах вузького тонального діапазону (67%), тобто інтервал між мінімальними і максимальними показниками ЧОТ у більшості ритмогруп не перевищує 100 Гц, що сприймається, як незначна зміна мелодики. Фрагменти тексту з таким тональним

оформленням характеризуються, як монотонні, а їхня ритмічна будова визнається стабільною. Аналізуючи короткі прозові тексти помітним є переважання ритмогруп також вузького діапазону (57%), однак відсоток ритмічних груп, реалізованих у звуженому (26%, тоді як у доповіді – 21%) і середньому (12% – короткі прозові тексти, 9 % – доповідь) тональних діапазонах є значно вищим. Менше ритмічних груп реалізовано у розширеному (5% – короткі прозові тексти, 3 % – доповідь) тональному діапазоні.

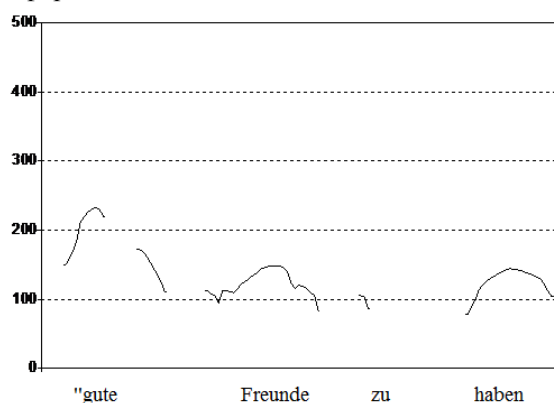
Таблиця 4.1 містить відсоткове співвідношення показників частотного діапазону реалізації ритмогруп у текстах обох функціональних стилів.

Таблиця 4.1

		Доповідь	Байка
Діапазон ЧОТ	вузький	67	57
	звужений	21	26
	середній	9	12
	розширений	3	5

Як засвідчує таблиця 4.1, обом видам текстів притаманне вимовляння ритмічних груп з незначним перепадом ЧОТ. У таких текстах не зафіксовано жодної ритмічної групи, яка б характеризувалася широким діапазоном ЧОТ, тобто зміна тону на 500 Гц в межах однієї ритмічної групи не властива текстам наукового та художнього стилю. Як показали результати слухового аналізу, відносна однотипність тонального оформлення ритмічних груп викликає враження плавного, стабільного озвучення, що періодично порушується за рахунок значного розширення діапазону ЧОТ окремих ритмогруп. З точки зору прагматики, більш ефективними видаються різкі зміни мелодики саме на початку інформаційно насичених фрагментів текстів, оскільки, активізуючи увагу слухачів безпосередньо перед повідомленням ключової інформації, вони сприяють адекватному сприйняттю почутого.

Так, наприклад, синтагма *gute Freunde zu haben* (мати хороших друзів) (рис. 4.2.) реалізується з вузьким тональним діапазоном, при цьому максимальне (238 Гц) значення ЧОТ припадає на ритмічну групу, що складається з одного слова "gute". Виділення цього слова в окрему ритмогрупу та реалізація його у більш широкому тональному діапазоні порушує плавність ритму тексту, привертаючи таким чином увагу слухачів до висловлювання, у яке читач вкладає найбільш важливу інформацію.

Рис. 4.2. Реалізація ЧОТ у синтагмі *gute Freunde zu haben*

Дані таблиці 4.1 показують, що доповіді притаманний здебільшого вузький тональний діапазон. Наукові тексти не відрізняються збільшенням частотного інтервалу в ритмічних групах, у зв'язку з чим окремі фрагменти видаються невиразними та менш емоційними. Діапазон ЧОТ озвучених текстів доповідей локалізується у вузькій зоні, що відповідає показникам мелодики впровадженого аудитивного аналізу.

Натомість перепади ЧОТ в коротких художніх текстах свідчать про більш часту реалізацію мелодики у звуженому і середньому діапазонах, порівняно з доповіддю (рис. 4.3.). Реалізація цих тональних діапазонів здійснюється завдяки регулярним порушенням і відновленням рівноваги частоти основного тону. Фонетичні слова, які містять нову або важливу інформацію, визначаються в текстах

художнього стилю максимальними значеннями частоти основного тону. Розширення тонального діапазону синтагми виконує прагматичну функцію. Так, під час перцептивного експерименту встановлено, що розширення діапазону ЧОТ певного мовленнєвого сегменту, порівняно із середнім діапазоном реалізації основного тексту, сприймається як різновид ритмічного порушення та привертає увагу слухачів саме до цього фрагменту повідомлення. Розширюючи тональний діапазон на найбільш інформативних ділянках тексту, читач може акцентувати увагу аудиторії на інформації, особливо важливі на його точку зору.

Рис.4.3. Співвідношення ритмічних груп, реалізованих з різним діапазоном ЧОТ під час читання прозових коротких текстів.

Згідно з даними акустичного аналізу, мелодійні піки здебільшого припадають на важливі семантичні центри висловлень в усіх видах текстів, що мають тенденцію зосереджуватись у рематичних блоках. Таким чином, читач шляхом зміни частоти основного тону намагається привернути і сконцентрувати увагу слухача на тому, що відбулося, на повідомлення нової, важливої інформації.

Суттєве розширення тонального діапазону окремої ритмічної групи байки у порівнянні з частотними характеристиками сусідніх ритмогруп слугує додатковим засобом виділення найбільш інформативних ділянок тексту. Наприклад, у синтагмі *'wie dem ^ 'Frosch ^ ' hier ^ ' geschieht ^* ("як це сталося з жабою"), мелодійний контур якої зображено на рисунку 4.4.

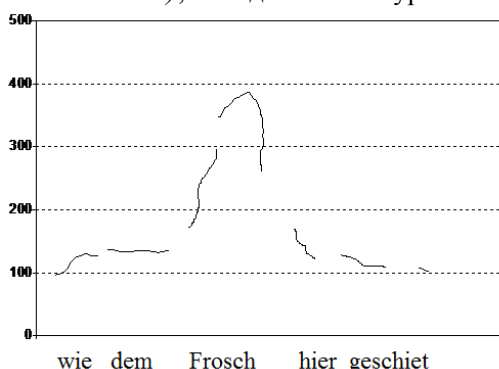

Рис. 4.4. Реалізація ЧОТ у синтагмі *wie dem Frosch hier geschieht*.

Ритмічні групи синтагми, представленої на рисунку 4.4, мають такі частотні характеристики: перша, третя і четверта ритмогрупи реалізовані у межах вузького тонального діапазону (від 100 Гц до 176 Гц). Семантичний центр цієї синтагми міститься у другій ритмогрупі (*'Frosch*), яка вимовляється із середнім тональним діапазоном, а саме з перепадом тонів у 273 Гц. Саме на цю ритмічну групу припадає максимальне (373 Гц) значення ЧОТ синтагми. Різкий перепад ЧОТ відбувається за дуже короткий проміжок часу (314 мс), що свідчить про максимальну швидкість змін ЧОТ на цій ділянці повідомлення. Таке мелодійне оформлення ритмогрупи виконує роль додаткового засобу акцентуації саме на цьому фрагменті тексту. Розширення тонального діапазону на семантичних центрах прослідковується у короткому прозовому тексті, наприклад, у таких синтагмах:

der 'Frosch ^ 'war ^ ein ''Schalk ("жаба була хитрою").
'flog ^ eine ''Weihe ^ da 'her ("туда прилетів лунь").

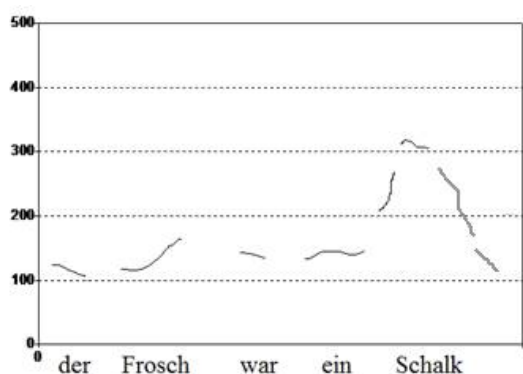

Рис. 4.5 Реалізація ЧОТ у синтагмі *der Frosch war ein Schalk*

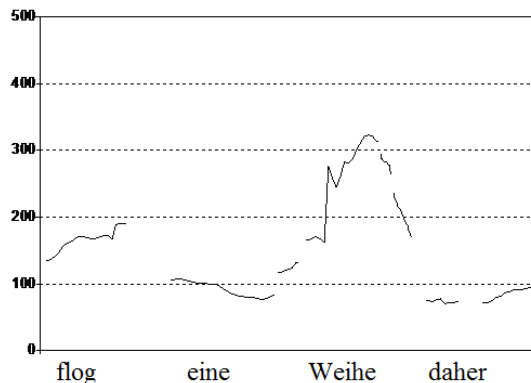

Рис. 4.6 Реалізація ЧОТ у синтагмі *flog eine Weihe daher*.

Аналізовані синтагми утворені трьома ритмогрупами, друга/ третя з яких позначена розширенням тонального діапазону та зростанням швидкості змін ЧОТ, що відбуваються в межах однієї з ритмічних груп (ці РГ виділені у прикладі жирним шрифтом).

У першій синтагмі (рис. 4.5) виділене наголошенням слово **Schalk**, підсилюючи зазначену виділеність різким падінням тону після наголошеного [a] з 319 Гц до 128 Гц. Різку зміну тонального рівня з 334 Гц до 75 Гц зафіксовано також на слові **Weihe** (рис. 4.6), падіння тону відбувається також у переднаголошеній частині ритмогрупи. Такі зміни тону на словах висловлення – **Schalk, Weihe** – виконують, з точки зору сприйняття, роль просодичних маркерів ключової інформації, на яку слухачі повинні звернути увагу. Тональне оформлення кожної синтагми представлено на рисунках 4.5–4.6.

Вартими уваги є такі частотні ознаки, як реалізація ЧОТ в розширеному тональному діапазоні з локалізацією максимумів ЧОТ у ритмогрупі, яка, на думку читача, містить найсуттєвішу інформацію. Така ритмогрупа потребує додаткового виділення, а саме за рахунок частотних змін. Синтагма начитується з вузьким тональним діапазоном, при цьому максимальне (263 Гц) та мінімальне (100 Гц) значення ЧОТ припадають на ритмічну групу, а саме *'''welcher*. Виділення цього слова за допомогою наголосу та реалізація його у більш широкому тональному діапазоні порушує плавність ритму тексту, привертаючи таким чином увагу слухачів до того, в що вкладає найбільш важливу для нього інформацію. Якщо прочитати цю синтагму з нейтральною інтонацією, то наголос падатиме на самостійну частину мови – *'Freund*. Однак в досліджуваній ритмогрупі увага акцентується на семантичному полі, яке виражене за допомогою займенника *'''welcher*. Таке явище притаманне саме художньому стилю. Тональне оформлення цієї синтагми зображено на рисунку 4.7.

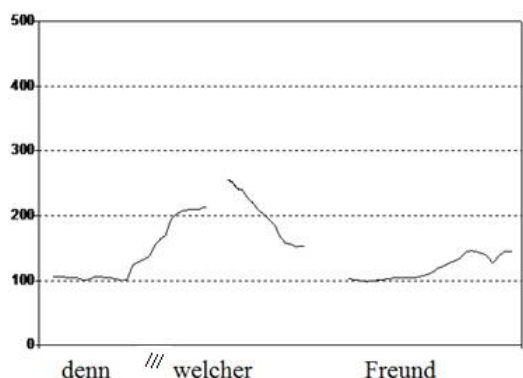

Рис. 4.7. Реалізація ЧОТ у синтагмі *denn // welcher Freund*.

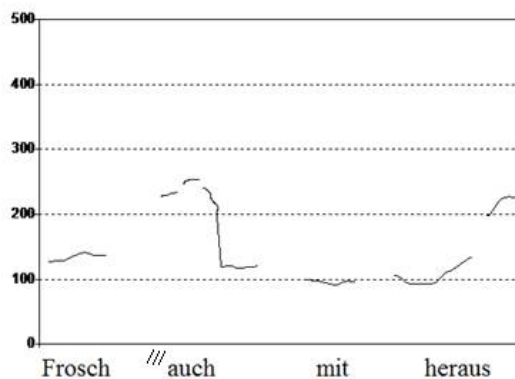

Рис. 4.8. Реалізація ЧОТ у синтагмі *zog den Frosch auch mit heraus*.

Вимовляючи синтагму *zog den 'Frosch '''auch 'mit heraus* (потягнув за собою також жабу) читач акцентує увагу слухачів на другій ритмогрупі, а саме на слові *'''auch*, на яку припадає максимум (258 Гц) ЧОТ. За рахунок різкого підвищення мелодики на наголошеному слові, читач

не лише виділяє найбільш значуще слово у синтагмі, але й, за рахунок виділення наголосом службової частини, виражає своє ставлення до озвученого тексту, як це наочно видно з рис 4.8.

На основі отриманих результатів акустичного дослідження специфіки тонального оформлення ритмогруп текстів художнього стилю, можна зробити висновок про тісний зв'язок між основними частотними параметрами текстів, а саме такими, як локалізація максимумів і мінімумів ЧОТ, тональний діапазон і швидкість зміни ЧОТ, та семантикою і прагматикою тексту.

Усім науковим текстам характерне використання більш вузьких частотних діапазонів без занадто різких перепадів ЧОТ в межах однієї синтагми, у зв'язку з чим таке мовлення набуває ознак певної монотонності й характеризується як невиразне і неемоційне. Натомість, для текстів байки притаманне розширення діапазону ЧОТ синтагм та збільшення інтервалу двох тонів до 200–300 Гц, а іноді до 350 Гц, що робить такий вид тексту більш виразним, емоційним і жвавим. В опрацьованих прозових текстах зафіксовано значне розширення тонального діапазону й прискорення швидкості зміни ЧОТ на семантичних центрах тексту, що сприяє кращому виділенню значущої інформації та спрямовує увагу слухачів на ключові, кульмінаційні моменти в тексті. У коротких прозових текстах наголос падає не завжди на повнозначні частини мови, що є нетиповим для німецької мови. Це явище можна вважати вираженою фоностилістичною ознакою художнього стилю.

Підсумовуючи результати акустичного дослідження частоти основного тону, варто наголосити на таких специфічних рисах текстів, характерних для художнього стилю:

1) окремі ритмічні групи реалізуються у певному тональному діапазоні, розширення якого відбувається на інформаційно значущих фрагментах тексту з локалізацією максимуму та мінімуму ЧОТ у відповідній ритмоодинці;

2) різке прискорення швидкості змін ЧОТ свідчить про намір читача привернути увагу слухачів до певної інформації у тексті;

3) кожна фраза розпочинається з нейтрального рівня ЧОТ, характер змін якого безпосередньо пов'язаний з прагматикою тексту,

4) у певних ритмогрупах прослідковується виділення наголосом службових частин мови.

Так, інформація, на якій читач бажає сконцентрувати увагу слухачів, наголошується, прочитується з різким перепадом частот основного тону. Звуження діапазонів тонів викликає враження монотонного, невиразного мовлення, не спрямованого на встановлення контакту зі слухачем. Натомість, розширення діапазону ЧОТ надає озвученому текстові ознак емоційності та робить його більш приємним для сприйняття.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Величкова Л. В. Интонационное выражение эмоционально окрашенной речи / Л. В. Величкова // Функционирование языковых единиц в речи и в тексте : межвуз. сб. науч. тр. – Воронеж : ВГУ, 1987. – С. 159–168.
2. Калита А. А. Система фонетических средств актуализации смысла высказывания (экспериментально-фонетическое исследование английской эмоциональной речи) : автореф. дисс. на соискание уч. степени доктора филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / А. А. Калита. – К., 2003. – 34 с.
3. Калита А. А. Система фонетичних засобів актуалізації смислу висловлювання (експериментально-фонетичне дослідження англійського емоційного мовлення) : дис. ... доктора філол. наук. : 10.02.04 / Калита Алла Андріївна. – К., 2002. – 566 с.
4. Корчагина Е. Ю. О классификации публицистических жанров радиоречи с точки зрения интонационной фоностилистики / Е. Ю. Корчагина // Сб. науч. тр. МГПИИЯ им. М. Тореца. – М., 1980. – Вып. 152. – С. 134–152.
5. Нушикян Э. А. Типология интонации эмоциональной речи / Э. А. Нушикян. – К. : Одесса : Вища школа, 1986. – 160 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Людмила Шваб – аспірант кафедри германської і фіно-угорської філології Київського національного лінгвістичного університету.

Наукові інтереси: фонологія, фоностилістика, просодичні характеристики художніх текстів, реалізація якісних та кількісних параметрів голосних і приголосних фонем в озвучених текстах художнього стилю.